

Povzetek ugotovitev sklepne nacionalne okrogle mize v okviru mreže SIRIUS¹

K strategiji skupnega delovanja za vključujoče izobraževalne politike, namenjene učencem in dijakom s priseljskim ozadjem

Na Pedagoškem inštitutu smo kot člani mednarodne mreže SIRIUS organizirali štiri nacionalne posvete.² Prvo leto (2018) je bilo namenjeno predvsem identificiranju problemov oziroma izzivov v okviru obstoječih nacionalnih strategij s posebnim ozirom na razkoraku med strategijami šolskih politik na področju vključevanja priseljencev ter njihovim uresničevanjem. V drugem letu (2019) smo predstavili širok nabor ključnih primerov dobrih praks v slovenskem šolskem prostoru. Tretje leto (2020) pa smo podrobneje predstavili in obravnavali primere tistih dobrih praks, ki so se tekom let pokazale kot ključne za trajno in uspešno vključevanje učencev in učenk s priseljskim ozadjem v izobraževanje. Ob tem je bil namen posvetov tudi spodbujanje povezovanja med različnimi akterji na tem področju in prepoznavanje kritičnih točk, kjer bi bilo še potrebno razvijati strategije dela pri izobraževanju otrok s priseljskim ozadjem.

Nacionalna okrogla miza v letu 2021 je bila četrta in zadnja po vrsti. Cilj sklepne okrogle mize je bil na eni strani okrepiti prihodnje sodelovanje med različnimi akterji na področju vzgoje in izobraževanja otrok s priseljskim ozadjem, ki smo jih v treh letih SIRIUS-ovih posvetov skušali čim bolj povezati; na drugi strani pa združiti triletna spoznanja in rešitve v oblikovanje izhodišč za strategijo skupnega delovanja, da bi tako aktivno prispevali k obstoječim in novim vključujočim izobraževalnim politikam, ki se osredinjajo na zagotavljanje enakih možnosti otrokom s priseljskim ozadjem v vzgoji in izobraževanju.

¹ Sklepna nacionalna okrogla miza v okviru mreže SIRIUS je potekala 8. oktobra 2021 na Pedagoškem inštitutu.

² V obdobju 2018–2021 smo na Pedagoškem inštitutu organizirali štiri nacionalne posvete: *Prostori večjezičnosti v inkluzivnem učnem okolju* (2018), *Nove prakse večjezičnosti v inkluzivnem učnem okolju* (2019), *Prakse, ki uspešno implementirajo nove strategije vključevanja priseljencev in razvijajo večjezična šolska okolja v Sloveniji* (2020 in 2021). Vsi povzetki posvetov in tudi primerjalno poročilo NRT-posvetov držav, vključenih v mrežo SIRIUS, so skupaj z drugimi gradivi dostopni na spletni strani Pedagoškega inštituta: <https://www.pei.si/raziskovalna-dejavnost/projekti/sirius/nacionalni-in-regijski-strateski-posveti-sirius/>

Okroglo mizo smo tako organizirali okoli treh osrednjih področij vključevanja priseljencev v izobraževanje, ki so se tekom vseh preteklih let pokazala kot pomembna pri uspešnem nadaljnjem razvoju vključevanja otrok s priseljskim ozadjem v izobraževanje:

1. večjezičnost in raznojezičnost za uspešno učenje in vključujoče poučevanje;
2. strategije spodbujanja aktivnega sodelovanja staršev priseljencev v šoli;
3. vloga kulturnih mediatorjev in šolskih multiplikatorjev pri vključevanju priseljencev.

Izhodišča za podlago priprave smernic in priporočil pri oblikovanju razvoja politik na področju izobraževanja otrok s priseljskim ozadjem so nastala kot rezultat živahne in plodne razprave. Ob zelo raznolikih dobrih praksah, projektih in pobudah, ki izhajajo iz iniciativ šol, učiteljev in učiteljic, raziskovalcev in raziskovalk so bile v zadnjih letih narejene tudi dobrodošle sistemske spremembe, predvsem na področju poučevanja slovenščine kot drugega tujega jezika (število ur slovenščine in sistematizacija učitelja slovenščine kot drugega jezika). V okviru srečevanj in dela SIRIUS mreže pa smo tokrat poskušali oblikovati izhodišča na izbranih usmeritvah, ki seveda nikakor niso edina možna izbira, so se pa pokazala kot tista, kjer bi s sistemsko podporo že dosedanjih aktivnostih in dobrih praks v vrtcih in na šolah področje vključevanja priseljencev lahko močno dolgoročno okrepili:

- 1. Priprava in oblikovanje večjezičnosti in večkulturnosti naklonjenega šolskega okolja**
- 2. Možnost trajnejše zaposlitve »multiplikatorja oziroma multiplikatorke« v vrtcih in šolah na področju izobraževanja otrok s priseljskim ozadjem**
- 3. Razvijanje sistematične podpore pri vključevanju staršev s priseljskim ozadjem**

1. Priprava in oblikovanje večjezičnosti in večkulturnosti naklonjenega šolskega okolja

Sodobna večjezičnost je v primerjavi z večjezičnimi praksami v zgodovini precej bolj viden, raznolik in globalen pojav, ki je prisoten v različnih delih sveta, družbenih razredih, poklicih in družbeno-kulturnih dejavnostih. Še več, tehnološki razvoj večjezičnosti ne omejuje več le na ustne in pisne oblike komuniciranja in jezikovne rabe, temveč zaznamuje njen razvoj tako, da postaja to

multimodalna, včasih celo instantna praksa, ki se vsakodnevno odvija na velikih razdaljah in v vse večjem delu tudi v virtualnem okolju. Tudi opredelitve večjezičnosti so se v času spreminjale. Če so nekoč v njej videli tudi negativne posledice za kognitivni in čustveni razvoj posameznika, je danes razumljena v poudarjeno pozitivnem smislu in kot posameznikova neprekinjena, dinamična zmožnost obvladovanja dveh ali več jezikov, katere koristi niso vezane le na večjezičnega posameznika, temveč vključujejo celotno družbo.³

Večjezičnost velja tudi za enega glavnih stebrov držav skupnega evropskega prostora, ki ne le poudarja pomembnost spoštovanja jezikovne in kulturne raznolikosti Evrope kot primarno raznolike skupnosti, temveč tudi upoštevanje družbenih razmer, ki so nastale z intenzivnimi sodobnimi migracijskimi procesi in t. i. mobilnostjo znotraj držav EU.

Prav zato različne evropske institucije (znotraj Sveta Evrope in Evropske komisije) v uradnih dokumentih, ki se nanašajo na izobraževanje, svoje članice spodbujajo k razvijanju večjezičnih in vsešolskih pristopov, ki v učni proces enakovredno vključujejo učne jezike, tuje jezike in jezike domačega okolja vseh učencev, kakor tudi njihove starše in širšo šolsko oziroma lokalno skupnost.⁴

Pripoznavanje pomembnosti razvijanja posameznikove večjezične zmožnosti v šolskem okolju je najpogosteje osredičeno okoli treh pristopov, ki naj bi bili v učnem procesu trajno navzoči bodisi

³ Prim. Wei, Li, Dewaele, Jean-Marc and Housen, Alex. "Introduction: Opportunities and challenges of bilingualism" In *Opportunities and Challenges of Bilingualism* edited by Li Wei, Jean-Marc Dewaele and Alex Housen, 1-12. Berlin, Boston: De Gruyter Mouton, 2011. <https://doi.org/10.1515/9783110852004.1>; Cenoz, Jasone. "Defining Multilingualism." *Annual Review of Applied Linguistics* 33 (2013): 3–18. <https://doi.org/10.1017/S026719051300007X>; Aronin, Larissa, and Singleton, David. Multilingualism as a new linguistic dispensation. *International Journal of Multilingualism*, 5 (2008): 1–16. <https://doi.org/10.2167/ijm072.0>.

⁴ Prim. Beacco Jean-Claude, and Byram Michael. *From linguistic diversity to plurilingual education: Guide for the development of language education policies in Europe*. Strasbourg, 2007. Beacco, Jean-Claude, Byram, Michael, Cavalli, Marisa, Coste, Daniel, Egli Cuenat, Mirjam, Goullier, Francis, and Panthieret, Johanna. *Guide for the development and implementation of curricula for plurilingual and intercultural education*. Strasbourg: Council of Europe, 2016. Coste, Daniel, Moore, Danièle, and Zarate, Geneviève. *Plurilingual and Pluricultural Competence: with a Foreword and Complementary Bibliography*. Strasbourg: Council of Europe, 2009. Council of Europe. *Council recommendation of 22 May 2019 on a comprehensive approach to the teaching and learning of languages* (2019/C 189/03). Strasbourg: Council of Europe, 2019. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2019.189.01.0015.01.ENG&toc=OJ:C:2019:189:TOC; Council of Europe. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume*. Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2001, 2018, 2020. www.coe.int/lang-cefr; Council of Europe. *Reference Framework of Competences for Democratic Culture*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020. <https://rm.coe.int/prems-007021-rfcdc-competences-for-democratic-culture-and-the-importan/1680a217cc>

kot pedagoški pristopi oziroma metode ali komunikacijske prakse: *večjezičnost* (omogočanje učenja različnih jezikov vseh udeležencev učnega procesa), *raznojezičnost*, *raznojezični pristopi* (razvijanje zmožnosti uporabe širokega repertoarja jezikovnih in kulturnih virov za potrebe komuniciranja in interakcije z sogovorci_kami iz različnih ozadij in kontekstov s stalnim bogatenjem repertoarja v tem procesu); *čezjezičnost*, *čezjezične prakse* (omogočanje razvijanja in rabe kompleksnih diskurzivnih praks v pedagoškem procesu, ki kot pomoč za doseganje standardov znanja tako predmetno specifičnega kot dobrega obvladovanja učnega jezika, vključujejo svobodno rabo jezikov vseh udeležencev ter predstavljajo temeljno načelo preseganja jezikovne neenakosti, s čimer postajajo družbeno neproblematičen način komuniciranja v šolskem okolju).

V slovenskem izobraževalnem sistemu je šola namreč še vedno primarno razumljena kot enojezičen prostor (t. i. zborne slovenščine). Ideja večjezičnosti je največkrat prisotna zgolj v kontekstu pouka tujih jezikov ali kot element popestritve učne snovi, nikakor pa ne kot del šolske vsakdanjosti, ki jo sestavljajo govorniki in govornice različnih slovenščin ter številnih drugih jezikov. Prav tako je morebitna uporaba drugih jezikov pri pouku pogosto napačno interpretirana kot kršitev 6. člena Zakona o osnovni šoli (ZOsn)⁵. Še vedno je ponekod ukoreninjena (dokazano presežena) paradigma, da večjezičnost negativno vpliva na prvi/učni jezik. Ni naključje, da je večjezičnost kot dejavnik šolskega okolja, ki je v zadnjem času tudi zaradi splošno zaznane večje jezikovne raznolikosti v slovenskih šolah, predvsem pa strokovne pozornosti projektov, ki so eksplicitno začeli naslavljati njeno vlogo v izobraževanju in razvijati pedagoške prakse, postala na eni strani mnogo oprijemljivejša, kot je bila v preteklosti,⁶ na drugi strani pa je razumljena tudi kot težava, ovira, breme, s katero se srečujejo šole, saj od učiteljev in vodstva šole zahteva drugačen pogled na udeležence pedagoškega procesa in posledično tudi spremenjen način dela. Nerazumevanje dvo-/večjezičnega potenciala govorcev, ki jim je slovenščina drugi jezik, in še vedno prisotna splošna nenaklonjenost večjezični in večkulturni usmeritvi v pedagoških pristopih, ki jo lahko zaznamo v slovenskem

⁵ 6. člen (učni jezik) ZOsn: »Učni jezik v osnovni šoli je slovenski. Učni jezik v osnovnih šolah v jeziku narodne skupnosti je italijanski, v dvojezičnih osnovnih šolah pa slovenski in madžarski. V osnovnih šolah na območjih, kjer prebivajo pripadniki slovenskega naroda in pripadniki italijanske narodne skupnosti in so opredeljena kot narodno mešana območja, se učenci v šolah s slovenskim učnim jezikom obvezno učijo italijanski jezik, učenci v šolah z italijanskim učnim jezikom pa obvezno slovenski jezik.« Dostopno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448>.

⁶ JeŠt – *Jeziki štejejo* (slovenski konzorcijski projekt treh slovenskih univerz, ZRSŠ, dveh inštitutov, srednjih, osnovnih šol in vrtcev) <https://www.jeziki-stejejo.si>.

LISTIAC – *Jezikovno občutljivo poučevanje* (sodelujeta UL PeF in MIZŠ iz Slovenije; vodja konzorcija na Švedskem) – razvoj evalvacijskih orodij za jezikovno občutljivost pri poučevanju (tudi nejezikovnih predmetov). Dostopno na: www.listiac.org/home.

šolskem prostoru, sta tudi odsev širšega družbenega in političnega konteksta (npr. poslanska vprašanja za MIZŠ o nezakonitosti, neustavnosti, neprimernosti vključevanja tujih, družbeno manj zaželenih jezikov, kot so albanščina, ruščina itd., v pouk oziroma šolsko okolje, kjer naj bi se govorilo in poučevalo v slovenščini). Lahko izvira tudi iz lokalne skupnosti ali iz samega šolskega konteksta (npr. negativen odziv kolektiva, staršev na izpostavljanje večjezične usmeritve). V šolskih okoljih z manjšim številom priseljencev je za nerazumevanje lahko razlog odsotnost neposredne izkušnje z večjezičnostjo. Ob odsotnosti jezikovno občutljivega poučevanja k nenaklonjenosti večjezičnosti in večkulturnosti prispeva tudi neustrezna večjezična politika oziroma splošne predstave o večjezičnosti, ki favorizirajo družbeno zaželeno jezike in ne prepoznavajo koristi, ki jih ima za obvladovanje učnega jezika tudi sistematično razvijanje posameznikovega prvega jezika. Primer za to je spodbujanje učenja zgolj tujih jezikov, ki so tradicionalno prepoznani kot splošno družbeno koristni in zaželeni (angleščina, nemščina, francoščina ...), medtem ko se je jezike, ki jih kot prvi govorci v slovenski šolski prostor v večjem delu prinašajo otroci priseljencev in tudi Romi, mogoče učiti v zelo omejenih pogojih ali pa sploh ne.

Pri uveljavljanju več-/raznojezične paradigme je zato nadvse pomembno, kako pripravimo šolsko okolje in ozaveščamo njegove akterje (tako delavce šole kot učence in njihove starše), kako vzpostavimo neogrožajoč način medsebojnega komuniciranja, ko naslavljam to za marsikoga tako ali drugače občutljivo področje, in kako za razvijanje večjezičnosti naklonjenega okolja ustrezno usposobimo pedagoške in strokovne delavce.⁷

V okviru trenutno veljavne zakonodaje lahko šole formalno izpostavijo in na viden način udeležijo svojo večjezično in večkulturno usmeritev. Poudariti velja podporne dejavnosti, ki to omogočajo:

a) Neposredna vključitev vseh jezikov, ki so prisotni v šoli/vrtcu, v LDN, vizijo, predstavitev šole in obveščanje

⁷ Uspešne vsešolske pristope in modele za razvijanje večjezičnosti naklonjenega okolja sta v zadnjih letih razvila predvsem že omenjena ESS projekta JeŠt in LISTIAC, medtem ko je prav projekt SIRIUS svojimi strokovnimi posveti, na katerih so sodelovali različni deležniki, večjezičnost uspešno postavil v središče razprav o vključevanju otrok priseljencev v izobraževanje.

Pripoznanje večjezične in večkulturne vsakdanjosti v šolskem okolju je v šoli mogoče uspešno krečiti **z vidnimi sporočili v različnih prostorih** (npr. različni napisi/zapisi v jezikih vseh učencev in delavcev, ki lahko vsebujejo izraze dobrodošlice za obiskovalce, spodbude in nagovore). Prav tako je pomembno, da šola z večjezično in večkulturno usmeritvijo tudi **formalno vključi** konkretne dejavnosti za razvijanje raznojezičnosti naklonjenega okolja v svoj LDN ter v vzgojni načrt.⁸

b) Jasna in aktivna vloga vodstva šole pri podpori usmeritve

Vodstvo pomembno prispeva k oblikovanju in podpori večjezične usmeritve šole. To pomeni dejavno in predvsem redno komuniciranje z različnimi skupinami, ki je strateško, tj. ustrezno prilagojeno vrsti publike in okoliščinam, ter vedno vključuje jasno idejo **o senzibiliziranju za večjezičnost**. Poudarjanje pozitivnih učinkov vključevanja večjezičnosti v vzgojo in izobraževanje je podprto z rezultati raziskav, vsebuje prikaz pozitivnih primerov iz šolskega okolja ter v strategije nagovora vključuje tudi argumentacijo, ki izpostavlja, da je v interesu šole podpreti takšno usmeritev (saj pozitivno vpliva na dosežke učencev in medosebne odnose) in da šola s takšno usmeritvijo ne krši zakonodaje (Ustave RS, ZOFVI itd.). Del takšnega komuniciranja predstavljajo, denimo, redni pogovori z različnimi skupinami učencev (novi učenci, razredne skupnosti), nagovori šolske skupnosti, redni strokovni pogovori s pedagoškim kolektivom ter z ostalim strokovnim in tehničnim osebjem ter nagovori in pogovori s starši, svetom šole, svetom staršev.

Aktivna vloga vodstva pri usmeritvi se kaže tudi kot (a) dejavna podpora tistim eksperimentalnim oblikam in akcijskemu raziskovanju pedagoške prakse, ki ga izvajajo učitelji na šoli in vsebuje večjezične ter večkulturne pristope in omogoča vzajemno učenje v kolektivu, in kot (b) podpora pri zagotavljanju možnosti razvijanja prvega jezika pri učencih, katerih prvi jezik in učni jezik se razlikujeta (tj. pomoč pri organiziranju oblik učenja prvih jezikov).

Hkrati je za uspešno razvijanje večjezičnega in večkulturnega okolja treba vpeljati tudi **sistemska in strokovno podpora**, ki jo šola oziroma vodstvo potrebuje za sistematično uresničevanje takšne

⁸ Kot primer dobre prakse velja izpostaviti OŠ Livada, kjer je način opremljanja šolskih prostorov sestavni del celovitega uresničevanja večjezične in večkulturne usmeritve (<http://livada-lj.splet.arnes.si>).

usmeritve ne glede na to, ali ima z večjezičnostjo in večkulturnostjo predhodne izkušnje, ki bi ji pomagale izoblikovati lastno prakso.

Eno od pomembnih oblik t. i. sistemske podpore vidimo v pripravi **temeljnih priporočil oziroma smernic za oblikovanje večjezičnosti naklonjenega okolja**, ki bi vključevale rezultate nacionalnih projektov, ki so razvili uspešne pristope in pedagoške prakse (JeŠT, LISTIAC, SIMS, *Le z drugimi smo*), in možnost formalnega povezovanja s šolami, ki so v teh projektih dejavno sodelovale. Slednje tudi pomeni iskanje sistemskih rešitev za (a) izobraževanje in izpopolnjevanje pedagoških delavcev (kot je npr. sistem KATIS), ki bi ga lahko na primeru razvite dobre prakse izvedla »večjezična in večkulturna šola«, (b) zaposlovanje specialnega kadra na tem področju (multiplikatorji, medkulturni mediatorji) in (c) financiranje za usmeritev potrebnih dejavnosti (npr. pouk prvih jezikov).⁹

Posebej je treba omeniti tudi potrebo po sistemski ureditvi zagotavljanja zadostne opremljenosti šolskih knjižnic z raznolikimi gradivi v prvih jezikih učencev, ta gradiva pa bi morala vsebovati dovolj obsežen nabor leposlovja, različnih vrst slovarjev (jezikovni, terminološki, področni, slikovni ipd.) in učbeniških gradiv v različnih jezikih.

2. Možnost trajnejše zaposlitve »multiplikatorja oziroma multiplikatorke« v vrtcih in šolah na področju izobraževanja otrok s priseljskim ozadjem

Praksa multiplikatorjev oziroma multiplikatork na področju izobraževanja otrok s priseljskim ozadjem je bila že vpeljana, trajala je daljše obdobje in se je izkazala za zelo uspešno. Prenehanje oziroma delno prilagojene izvedbe omenjene prakse so bile s koncem projektnega financiranja prepoznane kot velik korak nazaj, čeprav so nekatere šole ali vrtci lahko zagotovili financiranje in ohranili delovno mesto multiplikatorja še naprej.

Od leta 2026 do 2021 je potekal projekt *Izzivi medkulturnega sobivanja*,¹⁰ v okviru katerega so bile izpeljane mnoge različne aktivnosti na področju inkluzije učencev in učenk s priseljskim ozadjem

⁹ Ideji se zelo približa publikacija Priporočila za delo z učenci priseljenci, ki je nastala v okviru že omenjenega projekta LISTIAC. <https://jeziki-stejejo.si/wp-content/uploads/2022/02/Priporocila-za-delo-z-ucenci-priseljenci.pdf>

¹⁰ <http://www.medkulturnost.si/>.

v izobraževanju. Med drugim je bilo vzpostavljeno tudi mesto multiplikatorja oziroma multiplikatorke¹¹ v šoli ali vrtcu. Na eni strani so strokovni delavci in delavke kot multiplikatorji izvajali neposredne dejavnosti z otroki priseljenci in njihovimi starši. Na drugi so usposabljali strokovne delavce vrtcev, osnovnih in srednjih šol z vsebinami in aktivnostmi, ki prispevajo k uspešni vključenosti otrok priseljencev.¹² S koncem projekta se je prenehalo tudi financiranje multiplikatorjev in multiplikatorok. Nadaljevanje in tudi širjenje te uspešne prakse je bilo tako večinoma ustavljeno oziroma je bilo prepuščeno angažmaju in finančnim zmožnostim posamezne šole ali vrtca. Kakor ugotavljajo tudi na šolah, vključenih v projekt: »Čeprav je bilo v letošnjem letu delovno mesto strokovnega delavca za poučevanje slovenščine kot drugega/tujega jezika sistemizirano, bo oseba težko prevzela še naloge multiplikatorja, ki je bil zagotovo gonilna sila in glavni povezovalni člen za izvedbo aktivnosti na ravni zavoda, med zavodi in širše v lokalnem okolju.«¹³

Ob tem velja opozoriti, da je bilo v projekt *Izzivi medkulturnega sobivanja* oziroma program SIMS vključenih 15 šol in z njimi še čez 50 dodatnih šol in vrtcev, kar je sicer veliko. Toda na mestu je tudi ugotovitev, da slednje predstavljajo majhen delež VIZ v Sloveniji¹⁴ in da bi tudi zato veljalo sistemsko podpreti takšno ureditev, saj bi s tem zagotovili tudi enako podporo pri vključevanju otrok s priseljskim ozadjem na vseh šolah in vrtcih.¹⁵

V okviru preteklih nacionalnih okroglih miz in srečanj v okviru mreže SIRIUS¹⁶ je bila kot ovira pri vključevanju otrok s priseljskim ozadjem večkrat izpostavljena pogostost situacij na šolah, da je strokovni ali pedagoški delavec (npr. učitelj oziroma učiteljica slovenščine), ki sodeluje neposredno pri vključevanju otrok s priseljskim ozadjem, razumljen kot »tista edina oseba na šoli, zadolžena zanje«. Takšne prakse lahko izrazito negativno vplivajo na uspešnost otrok v izobraževanju in

¹¹ Podroben opis nalog multiplikatorja oziroma multiplikatorke je dostopen na <http://www.medkulturnost.si/program/> v razdelku: *Usposabljanje strokovnih delavcev, lasten profesionalni razvoj multiplikatorja in druge spremljajoče aktivnosti*.

¹² Za medkulturno sobivanje v vrtcih, šolah in lokalnih okoljih. Zaključna publikacija projekta *Izzivi medkulturnega sobivanja*, str. 5.

¹³ Za medkulturno sobivanje v vrtcih, šolah in lokalnih okoljih. Zaključna publikacija projekta *Izzivi medkulturnega sobivanja*, str. 79.

¹⁴ V Sloveniji je namreč skupaj okoli tisoč javnih in zasebnih vrtcev, osnovnih ter srednjih šol, (<https://paka3.mss.edus.si/registriweb/default.aspx>).

¹⁵ Najustreznejšo rešitev za predstavljen predlog bi seveda bilo potrebno raziskati in jo uvesti v okviru danih možnosti. Prav tako bi bilo smiselno razmisliti, ali bi bilo morda bolje, da se zaposlitev multiplikatorja oziroma multiplikatorke ne veže na kvoto učencev s priseljskim ozadjem, temveč morda kot del ekipe strokovnih delavcev (psihologinj, socialnih delavk ali pedagoginj). Po 43.c členu Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole je namreč sedaj devet učencev minimalno število za sistemizacijo 0,25 % delovnega mesta strokovnega delavca.

¹⁶ SIRIUS – Policy Network on Migrant Education, <https://www.pei.si/raziskovalna-dejavnost/projekti/sirius/>.

podobna situacija bi lahko doletela tudi multiplikatorje ali pa nedavno sistematizirane učitelje slovenščine kot drugega tujega jezika. Zato bi bila smiselna, hkrati z vpeljavo strokovnega oziroma pedagoškega delovnega mesta, redna usposabljanja pedagoških in strokovnih delavcev ter delavk v vzgoji in izobraževanju o medkulturnih kompetencah in njihova senzibilizacija na področju migracij na splošno, kakor je to bilo uspešno izvedeno na primer v okviru seminarjev *Le z drugimi smo*¹⁷ in »sestrskega« projekta že omenjenih *Izzivov medkulturnosti*.

3. Razvijanje sistematične podpore pri vključevanju staršev s priseljskim ozadjem

Starši so skupaj z učencem in učiteljem pomemben dejavnik v procesu izobraževanja. Njihova vloga je, ko gre za vključevanje otrok s priseljskim ozadjem v izobraževanje, še posebej okrepljena. Zato vključevanja staršev pri izobraževanju otrok s priseljskim ozadjem ne gre obravnavati ločeno, ampak kot integralni del istega procesa.

- a) **Oblikovanje strategije in systemske podpore (priporočila, smernice, projekti) ter načrtno in strateško mreženje vrtcev ter šol z lokalnimi nevladnimi organizacijami z namenom celostne podpore pri vključevanju priseljencev v izobraževanje.**

Na podlagi predstavljenih dobrih praks in ugotovitev preteklih srečanj v okviru mreže SIRIUS¹⁸ lahko kot rezultat povezovanja šole z lokalnim okoljem in nevladnimi organizacijami vidimo zelo uspešne dejavnosti.¹⁹ Ena izmed predstavljenih uspešnih praks je tudi dnevni center *Društva za razvijanje*

¹⁷ *Le z drugimi smo* je bil od leta 2016 do 2021 projekt Inštituta za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU in Pedagoškega inštituta, v okviru katerega so bili izvedeni seminarji o petih tematskih sklopih (*Živeti raznolikost: vključevanje priseljencev, slovenščina in medkulturni dialog; Izzivi sodobne družbe in šola; Medkulturni odnosi in integracija; Ničelna toleranca do nasilja: izzivi in problemi; Spoštljiva komunikacija in reševanje konfliktov*) tudi z namenom razvijanja medkulturnih kompetenc in senzibilizacije na področju migracij. V okviru seminarjev so bile izbrane tematike obravnavane na spektru od konceptualnih in teoretskih zastavitev do predstavitev in implementacije uspešnih strokovno podprtih praks, ki so jih izvajali tako raziskovalci kot tudi učitelji na celotni izobraževalni vertikali ter delavci in delavke iz nevladnih organizacij, (<https://lezdrugimismo.si/>).

¹⁸ SIRIUS – Policy Network on Migrant Education, <https://www.pei.si/raziskovalna-dejavnost/projekti/sirius/>.

¹⁹ Šole ali vrtci se lahko v lokalnem okolju v podporo povežejo z drugimi šolami ali vrtci. Naj omenimo primer dobre prakse OŠ Maksa Durjave Maribor, ki sodeluje z osnovnimi in s srednjimi šolami ter z vrtci v lokalnem okolju pri združevanju otrok s priseljskim ozadjem iz različnih zavodov (učenje slovenščine kot tujega jezika, strokovna pomoč multiplikatorju učiteljem, neformalne izobraževalne dejavnosti v času šolskih počitnic itd.). Več: https://www.pei.si/wp-content/uploads/2021/01/SIRIUS_NRT2020_FrisLozej.pdf. Lahko pa vzpostavijo medsebojno sodelovanje s kulturnimi društvi kot je na primer bilo sodelovanje z Inštitutom za afriške študije v okviru projekta *Le z drugimi smo*).

*prostovoljnega dela Novo mesto.*²⁰ Ob programih, namenjenih otrokom, ki jih izvajajo v tesnem sodelovanju z lokalnimi šolami, katerih učenci so njihovi uporabniki in uporabnice, v centru izvajajo tudi programe za odrasle oziroma tudi starše. Različne programe za otroke in odrasle s priseljskim ozadjem izvajajo ob pomoči kulturnih mediatorjev oziroma mediatork²¹ (individualne aktivnosti in/ali skupinske aktivnosti, tečajji slovenščine ipd.),²² ki so bili oziroma bile sprva velikokrat tudi sami_e njihovi uporabniki_ce. Ta praksa pokaže na pomembno vlogo spodbudnega okolja, ki je priseljencem_kam omogočilo prevzemanje pomembne in aktivne družbene vloge ter z uspešno inkluzijo presega pogosto stereotipne pristope k priseljencem kot zgolj pasivnim uporabnikom.

b) Oblikovanje delovnih skupin v okviru svetov staršev za podporo pri vključevanju staršev in otrok s priseljskim ozadjem

V vrtcih in šolah imajo pomembno vlogo tudi sveti staršev, saj prispevajo h kakovosti življenja na šoli. Prav tako pa je lahko pomembna njihova vloga pri vključevanju staršev in otrok s priseljskim ozadjem v izobraževanje in posledično tudi širše v lokalno okolje oziroma družbo. Na mnogih šolah sveti staršev pogosto ob pomembni vprašanjih (npr. učbeniki, spremljanje kakovosti, interesne dejavnosti, spremljanje in izvajanje vzgojnega načrta ipd.) skupaj z vodstvom šole ustanovijo in oblikujejo delovne skupine,²³ ki se ukvarjajo posebej z izbranimi vprašanji ali temami.

Zato bi bilo smiselno razmisliti, da se na šolah v svetih staršev oblikujejo tudi **delovne skupine, ki skrbijo za vključevanje in enake možnosti na ravni starševskega povezovanja in sodelovanja staršev s šolo** (npr. delovna skupina za multikulturalnost in večjezičnost).

c) Delavnice in izobraževanja za starše na področju medkulturnih kompetenc ter senzibiliziranja migracijskih tematik

²⁰ <http://www.drustvospm.si/drustvo-za-razvijanje-prostovoljnega-dela-novo-mesto>.

²¹ Vloga kulturnega mediatorja je prevajanje med kulturnim okoljem, kjer živimo, ter kulturo otrok in staršev priseljencev. Tu ne govorimo o dobesednem prevajanju besednih zvez temveč kulturni mediator ob samem deljenju informacij preveri razumevanje in v različnih primerih izboljša razumevanje teh informacij. Za več glej tudi [Primer dobre prakse DPRD Novo mesto: https://www.pei.si/wp-content/uploads/2021/03/dobra_praksa_NM.pdf](https://www.pei.si/wp-content/uploads/2021/03/dobra_praksa_NM.pdf)

²² Pri svojem delu uporabljajo individualne aktivnosti (učna pomoč za otroke, učenje slovenskega jezika, ko je potrebno tudi informiranje, svetovanje, zagovorništvo ter skupinske aktivnosti). Odraslim v sklopu skupinskih aktivnosti ponujajo skupinsko učenje slovenskega jezika, aktivnosti za večjo konkurenčnost na trg dela, aktivnosti za pridobivanje novih znanj in veščin, aktivnosti za višanje socialnega kapitala, širjenje socialne mreže ter promocija medkulturnega dialoga.

²³ 66. čl. ZOFVI. Dostopno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO445>.

V okviru preteklih okroglih miz mreže SIRIUS je bilo prav tako pogosto izpostavljeno, da je ena izmed ovir pri vključevanju otrok in staršev s priseljskim ozadjem, s katerimi se soočajo šole in vrtci, tudi zadržanost staršev ob organiziranju skupnih medkulturnih aktivnosti ali pa včasih celo neodobravanje in predsodki do priseljencev. Ker šole in vrtci pogosto organizirajo razna dodatna izobraževanja za starše (npr. na temo vzgoje, zdravje, odvisnosti ...), bi lahko v nabor tematik vključili tudi delavnice in izobraževanja na temo medkulturnosti in migracij.

Z aktivnim sodelovanjem sveta staršev in s tesnim povezovanjem z lokalnim okoljem bi vključevanje otrok in njihovih staršev s priseljskim ozadjem ne le obogatili in nadgradili s praksami, ki drugače presegajo delo učiteljev in učiteljic, ampak bi s celostnim pristopom poskrbeli za njihovo hitrejše in kvalitetnejše vključevanje ne le v izobraževanje, ampak tudi kot pomembnih članov skupnosti in širše družbe.

Pripravili Sabina Autor in Janja Žmavc

Na okrogli mizi 8. 10. 2021 so sodelovali (po abecednem redu): Sabina Autor (Pedagoški inštitut), Darinka Dekleva (SVIZ in OŠ Antona Žnideršiča, Ilirska Bistrica), Slađana Jović Mićković (OŠ Livada, Ljubljana), Albert Mihajlović (OŠ Maksa Durjave, Maribor), Andreja Rodič, (DRPD, Novo mesto), Bronka Straus (MIZŠ, Urad za razvoj in kakovost izobraževanja), Jože Turnšek (Zveza aktivov svetov staršev Slovenije), Janja Žmavc (Pedagoški inštitut).²⁴

²⁴ Med povabljenimi na posvet so bile še Alenka Gril, do leta 2021 sodelavka na projektu SIRIUS, Vera Haliti, sodna tolmačka za albanski jezik in medkulturna mediatorka za albansko skupnost, in Samanta Baranja, jezikoslovka in strokovnjakinja na področju izobraževanja Romov.